भावनमनुष्ठानं तेनोपहतास्तनवः अथवा सम्यग्ज्ञानमविद्यायाः प्रतिपक्षः, भेददर्शनमस्मिन्नाया माध्यस्थ्यं रागद्वेषयोः, अनुबन्धबुद्धिनिवृत्तिरभिनिवेशस्येति । विच्छित्तिमाह तथेति । क्लेशानामन्यतमेन समुदाचरताऽभिभवाद्वाऽत्यन्तविषयसेवया वा विच्छिद्य विच्छिद्य तेन तेनात्मना समुदाचरन्ति आविर्भवन्ति बीजीकरणाद्युपयोगेन वाभिभावकदौर्बल्येन वेति । वीप्सया च विच्छेदसमुदाचारयोः पौनःपुन्यं दर्शयता यथोक्तात् प्रसुप्तात् भेद उक्तः । रागेण वा समुदाचरता विजातीयः क्रोधोऽभिभूयते सजातीयेन वा विषयान्तरवर्त्तिना रागेणैव विषयान्तरवर्त्ती रागोऽभिभूयत इत्याह रागेति भविष्यद्वल्लेस्त्रयी गतिः यथायोगवेदितव्येत्याह । सहीति भविष्यद्वृत्तिक्लेशमात्रपरामर्शि सर्वनाम । न चैत्ररागपरामर्शि तस्य विच्छिन्नत्वादेवेति । उदारमाह विषय इति । ननु उदार एव पुरुषान् क्लिश्नातीति भवतु क्लेशो अन्ये त्वकिञ्चनः कथं क्लेशा ? इत्यत आह । सर्व एवैतेइति क्लेशविषयत्वं क्लेशपदवाच्यत्वं नातिक्रामन्ति उदारतामापद्यमानाः अतएव तेऽपि हेयाइति भावः । क्लेशत्वेनैकतां मन्यमानश्चोदयति कस्तर्हि ? इति । क्लेशत्वेन समानत्वेऽपि यथोक्तावस्थाभेदाद्विशेष इति परिहरति उच्यते सत्यमिति स्यादेतदविद्यतो भवन्तु क्लेशाः, तथाप्यविद्यानिवृत्तौ कस्मान्निवर्त्तन्ते ? न खलु पटः कुविन्दनिवृत्तौ निवर्त्तते इत्यत आह सर्व एवेति भेदाइव भेदास्तदविनिर्भागवर्त्तिन इति यावत् कस्मात् ? इति प्रश्नः । उत्तरं सर्वे ष्वति तदेव स्फुटयति यदिति आकार्य्यते समारोप्यते शेषं सुगमम् "प्रसुप्तास्तत्त्वलीनानां तन्ववस्थाश्च योगिनाम् । विच्छिन्नोदाररूपाश्च क्लेशा विषयसङ्गिनामिति" संग्रहः" विव० । "क्लेशप्रहाणमिह लब्धसबीजयोगाः" "क्लेशकर्मफलभोगवर्ज्जितम्" माघः । "दाशरथ्योः क्षणक्लेशः" रघुः "क्लेशः फलेन हि पुनर्नवतां निधत्ते" कुमा० "यन्मातापितरौ क्लेशं सहेते सम्भवे नृणाम्" मनुः । "तस्याजननिरेवास्तु जननीक्लेशकारिणः" माघः २कोपे ३व्यवसाये मेदि० । तयोरपि तद्धेतुत्वात्तथात्वम् । "अथे क्लेशतमसोः" पा० हन्तेःड । क्लेशापहः पुत्र

क्लेशक त्रि० क्लिश-वुञ् । क्लेशशीले "ण्वुला सिद्धे वुञ्विधानं ताच्छील्यादिषु वासरूपन्यायेन तृजादयो न सि० कौ० । तेन क्लेशितेत्यादि असाधु । कर्त्तरि णिनिस्तु भवत्येव । "निःश्वासेनाधरकिसलयक्लेशिना विक्षिपन्तीम्" माघः ताच्छील्ये इत्युक्ते कर्त्तरि तृच् भवत्येव तेन "विद्वांस्तथैव यः शक्तः क्लिश्यमानो न कुप्यति । अनाशयित्वा क्लेष्टारं परलोके च नन्दति" भा०व० ३९अ०

क्लैतकिक न० क्लीतकेन निर्वृत्तम ठञ् । मद्ये शब्दचन्द्रिका ।

क्लोमन् न० क्लु-गतौ मनिन् । हृदयस्याधोभागे दक्षिणकुक्षिस्थे मांसपिण्डाकारे पदार्थे "तस्याधोवामतः प्लीहा फुप्फुसश्च दक्षिणतो यकृत् क्लोम" सुश्रुतः । "वपावसावहननं नाभिः क्लोम यकृत् प्लिहा" या० । अवहनन फुप्फुसः प्लीहा आयुर्वेदप्रसिद्धः तौ च मांसपिण्डाकारौ सव्यकुक्षिगतौ । यकृत् कालकं, क्लोम मांसपिण्डस्तौ च दक्षिणकुक्षिगतौ" मिता० । "वृक्कयोः प्लीह्नि यकृति हृदय क्लोम्नि वा तथा । श्वासो यकृति तृष्णा च पिपासा क्लोमजेऽधिका । नाभीष्टहृदय क्लोमनिबद्धास्त्वष्टादश" कण्ठहृदयनेत्रक्लोमनाडीषु मण्डलाः" शुष्कक्लोमगलाननः" इति च सुश्रुतः । सर्व्वे नान्ता अदन्ताः स्युरित्युक्ते क्लोममप्यत्र भरतः । क्लोम च पिपासास्थानमिति वैद्यकम् । अतएव सुश्रुते पिपासा क्लोमजेऽधिका इत्युक्तम् "निष्कुतीत्य क्लोम" दशकुमा० "वल्मीकान् क्लोमभिः" यजु० २५,८,अस्य पुंस्त्वमपि । "यकृत् क्लोमानं वरुणोभिषज्यन्" यजु० १९,८५

क्लोश पु० क्रोश+रस्य लः । भये । "सिन्धूरिव प्रवण आशुया यतो यदि क्लोशमनुष्वनि" ऋ० ६,४६,१४, क्लेशेति भयनाम" भा०

क्व अ० किम्+अ किमः कुः । कस्मिन्नित्यर्थे "के द्रुमास्ते क्व वा ग्रामे सन्ति केन प्ररोपिताः" सा०द० "स्थायं स्थायं क्वचिद्यान्तं क्रान्त्वा च क्रन्त्वास्थितं क्वचित्" भट्टिः क्वशब्दौ स्वार्थान्वितयोर्महदन्तरं सूचयतः । "क्व सूर्य्यप्रभवो वंशः क्व चाल्पविषया मतिः" रघुः । सूर्य्यवंशकविप्रज्ञयोर्विषयविषयिभावोऽत्यन्तमसम्भवीति गम्यते । एवमन्यत्रापि यथायथमूह्यम् । ततो भवार्थे त्यप् त्यक् वा कृत्य कस्मिन् भवे अर्थे त्रि० । ततः स्वार्थे कटापि । क्वत्यिका । मुग्धबोधमते अस्मात् चिच्चनौ क्वचित् क्वचन । "क्वचित् क्वचित् विवरणे गूढभावः प्रकाश्यते" विवरणटीका । "क्वचन पतनयोग्यं देशमन्विष्यताधः" नैष० । अमरमते द्वे पदे इति भेदः तयोः समासे कादाचित्कपदसिद्धिः

क्वङ्गु पु० कु+अगि उन् । कङ्गौ(काङ्नी) धान्यभेदे हेमच०

क्वण अव्यक्तशब्दे भ्वा० पर० अक० सेट् । क्वणति अक्वाणीत्-अक्वणीत् चक्वाण । ज्वला० क्वणः क्वाणः । क्वणितम् ।